

De doelstelling van elke door een mens gespeelde zet in de echte schaakpartij is in laatste instantie subjectief bepaald. Wie weet is er wel een schaakspeler die vindt dat hij eigenlijk gewonnen heeft wanneer hij zijn tegenstander zover krijgt dat deze zijn dame naar b5 speelt! Hierover is weinig bekend, immers de kans op succes is het grootst wanneer zo'n persoonlijke doelstelling zo lang mogelijk geheim wordt gehouden.

De strijd in de eindspelstudie is logisch-rationeel. We weten dat elke witte zet van de oplossing aantoonbaar de beste is omdat hij als enige tot winst/remise leidt: de openbare doelstelling. Er is geen echte (verborgen) strategie.

Toch wil de studie graag de idee 'partijstrijd' uitbeelden. Het subjectieve element van de schaakpartij, met zijn arbitraire of zelfs absurde doelstellingen, wordt verdrongen, en de opportunistische - maar altijd waarachtige - strategie uit de dagelijkse schaakpraktijk wordt als foutloze strijdkunst getoond.

Dat is de verhouding tussen leven en kunst.

### Strategische meerzet = normale zet met anticipatie opgeladen

In de kunst wordt strategie verbeeld door het implementeren van anticipatie, in de zin van 'vooraf reageren'. Dit anticiperen kan worden gesuggereerd met het creëren van zinvolle patronen waarmee de zetten onderling verbonden worden (bekend onder de noemer 'kritische zet'), of met meervoudige zetten, af te korten tot meerzet, waarbij een zet extra lading meekrijgt, die tot ontplofing komt wanneer de vijand het primaire doel bestrijdt (of in het

## De meerzet

### ■ HARRIE GRONDIJS

geval van zwart: op de verkeerde wijze zou bestrijden).

De meervoudige zet kan worden herkend aan de aanwezigheid van gepointeerde varianten (ieder met unieke winstgang) die niet door dreigingsmechanismen met elkaar verbonden zijn (dus niet 'dit want anders' (dreiging)... maar 'dit en anders' (anticipatie)').

Nadat zwart zijn keuze heeft gemaakt hoort idealiter het door wit bereikte effect het enige effect te zijn.

Hoewel de meerzet vele gedaanten kan aannemen beperk ik mij hier tot

### De giftige meerzet

Bepaalde beestjes en planten zijn giftig bij consumptie, een paradoxaal aandoende indirecte wijze van zelf-handhaving. Bij de giftige meerzet is tenminste één effect verbonden aan het slaan (gegeten worden) van het stuk dat de meerzet uitvoert.

diepe: 3. Lf7? Te6 4. Lh5 Te4 laat een succesvolle meervoudige zet toe) 3. ..., Te6 Deze inadequate meerzet snijdt de terugkeer van de loper af.

Wanneer Wit niet zo dom is om pat te zetten dan heeft zwart nog Tg6 in petto in geval de witte loper naar h7 zou gaan. Deze lading is geen dreiging maar anticiperen op een mogelijke witte voortzetting. Na 4. Lf7 wringt wit zich niet alleen uit de patval maar wordt bovendien ook de mogelijkheid 4. Lh7? Tg6! omzeild en resteert voor zwart alleen het afgeleide effect van tijdwinst. De witte loper moet zich aan de zwarte aantrekkingskracht onttrekken, maar dat was hij toch al van plan. 4. ... Td6 4. ..., Te5 5. Lc4 Txb5 6. Le6 Tg5 7. Ld7 Tc5 8. Lg4 wint. 5. Lh5 Td5 6. Lg4 Tf5 7. Lxh3 Td5 8. Lf1 Tg5 9. Lxd3 en wint. Ook de zesde zwarte zet is meervoudig, maar minder subtiel en directer gedwongen: zij biedt pat aan door eliminatie en dekt een veld tegelijkertijd door dreigen met slaan.

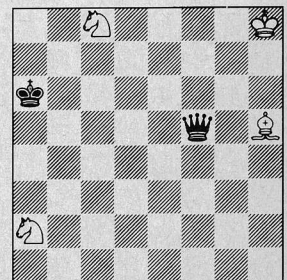
Vergelijk de eindstelling met de beginstelling, wat is er nu helemaal veranderd! Toch is de verdere oplossing overbodig, want deze stelling bereiken is onmogelijk voor wie niet weet hoe het verder moet.



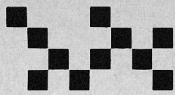
N. Cortlever  
Tijdschrift KNSB  
1949, +, 340.54

Bij Cortlever staat de giftige meerzet vaak in dienst van een complexe manoeuvre.

1. Lc4 Te5 2. b3 d3 3. Lg8!! Een



G. Nadareishvili  
Thèmes-64  
1956, 3de Prijs =, 3-012.00

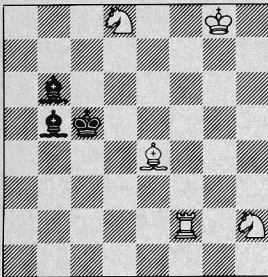


# eindspelstudies

1. **Pb4 + Ka5** 2. **Pc6 + Ka4** 3. **Pb6 + Ka3** 4. **Pc4 + Ka2** Indien nu 5. **Pb4 + ? Kb3** en wint. 5. **Lf3 Df8 + 6. Kh7 Df7 + 7. Kh8 Dxc4 8. Ld5 =**. Toch liever happen?: 5. ..., **Dxf3** 6. **Pb4 + Ka1** 7. **Pc2 + Ka2** 8. **Pb4 + etc.** = .

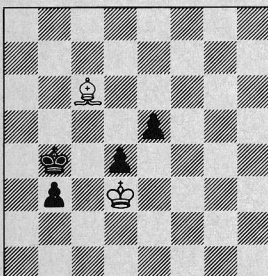
## De meerzet als ontknoping

Veel studies hebben een meervoudige zet als hun culminatiepunt.



E. Kvezerely  
*Alchagrasda Kummunist*  
1955, 3e EV, +, 174.00

1. **Pe6 + Kd6** 2. **Txh2 Kxe6** Indien 2. ..., **Lc4** dan 3. **Lf5 Lxe6 + 4. Lxe6 Kxe6** 5. **Th6 + . 3. Tb2 Lc4 4. Tb4 La2 5. Lb1!!** Het leuke van deze zet is dat ze *vertrekwaarde* heeft: ze haalt immers de loper uit het schootsveld van de zwarte batterij en tevens *aankomstwaarde*, de aanval op het staartstuk. Houdt zwart de batterij intact, dan slaat wit alsnog op b6. Slaat zwart op b1 dan gaan beide lopers verloren.



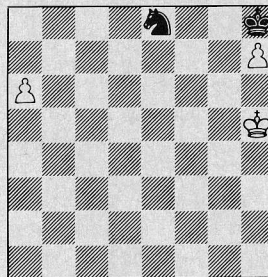
Erlandsson  
vs. Giel,  
1976, =, 10.03, zaz

In dit voorbeeld uit de partijpraktijk dat ik aantrof in het Russische boek *Remise!* van L. Berchovski is het zelf-preserverende element goed zichtbaar omdat er een *eenvoudig* alternatief is.

Zwart was aan zet: 1. ..., **Ka3** 2. **Ld5 b2** 3. **Kc2 d3 + 4. Kb1 d2** 5. **Lb3** Deze loper is niet geschikt voor consumptie. 5. ..., **e3** 6. **Le1 =**. Maar niet 5. **Lf3 Kb3** (blijft b2 dekken, maar zonder annihilatie!) 6. **Le2 e4** 7. **Ld1 Kc3** 8. **Le2 e3** met zetdwang.

## Meerzetbestrijding

Een andere briljante studie van Nadareishvili demonstreert het anticiperen op het anticiperen.



G. Nadareishvili  
*Razen*  
1987, 3de Prijs, +, 3.20

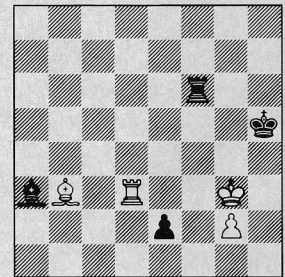
1. **a7 Pc7** Niet 1. **Kg6? Pd6** 2. **a7 Pc8** met aanval op de pion en anticipatie van pionpromotie. 2. **Kh6** Zetdwang!, maar niet: 2. **Kg6? Pa8** 3. **Kf7 Kxh7** waarna zwart uiteindelijk wit pat zet. 2. ..., **Pa8** 3. **Kg6** Voortgezette zetdwang! 3. ..., **Pb6** 4. **Kf7 Kxh7** 5. **Ke8** Voorzichtig. 5. ..., **Kg7** 6. **Kd8 Kf7** 7. **Kc7** Tempowinst. 7. ..., **Pa8** 8. **Kb7**, wint.

Dit werkstuk, deze parel, zou naar het hart van J. Selman Jr. zijn geweest! Eind jaren 60 schreef Selman een manuscript van 160 dichtbeschreven pagina's

over het bedrieglijk simpele eindspelletje Paard tegen pion - met veel aandacht voor de baanbrekende analyses van de duistere H. Rey - (volgens het *STES Journal* 1,2 de eigenlijke bedenker van voorheen-de-Saavedra-studie).

## Op weg naar Meerzet's Antivorm

De giftige meerzet valt zeer in de smaak bij partijspelers. In elk nummer van *SN* zijn er wel een aantal diagrammen aan gewijd (bijvoorbeeld in het recente septembernummer op pagina 4: Piket vs Nunn, en op pagina 13: Seeman vs Knoppert). Dat de partijspeler Jan Timman deze onbewuste voorliefde in zijn gedaante van eindspelcomponist weet te sublimeren wordt in het volgende werk getoond.



J. Timman  
*Endspielstudien*  
1994, =, 440.11

1. **Ld1 Tf3 +** Meerzet als tegengif. 2. **Kh2** 2. **Ld2** zou, mits toelaatbaar en gemotiveerd, antivorm zijn. 2. ..., **e1D** 3. **Lxf3 + 3. Kh4 4. Txa3 De5 + 5. Kh1**, remise.

De fraaiste vorm van meerzetbestrijding is het afdwingen van de antivorm: het terugtrekken van de vijandige meerzet door de vijand zelf (wordt vervolgd).